

Nr 12

Näringsutskottets betänkande i anledning av motion om åtgärder för att främja handeln med Östeuropa.

Ärendet

I motionen 1973:1514 av herrar Wirmark (fp) och Ullsten (fp) hemställs att riksdagen skall hos Kungl. Maj:t begära att en skyndsam prövning sker inom berörda departement och verk av de ytterligare åtgärder som bör vidtas för att främja Sveriges handel med Östeuropa.

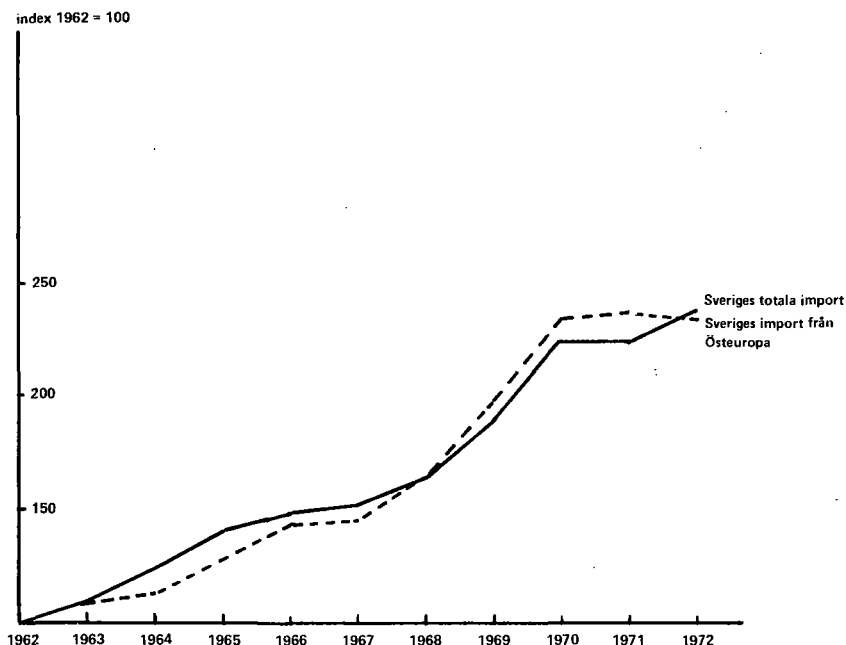
Motionen

Förväntningarna beträffande östhandelns expansion under 1970-talet har, hävdar motionärerna, hittills inte infriats och det finns skäl att befara en fortsättning av den negativa utvecklingstendensen om inte ansträngningar görs för att förbättra förutsättningarna för handelsutbytet. Olika åtgärder som skulle kunna leda till en ökning av den svenska handeln diskuteras. Det understryks att behovet av statliga insatser är större när det gäller handel med statshandelsländer som de östeuropeiska än i handeln med icke-socialistiska länder. Bl. a. anses byråkratin utgöra ett påtagligt problem. Därför bör Sverige genom sin officiella representation underlätta de svenska företagens handelskontakter. Erfarenheterna visar, säger motionärerna, att handelssekreteriat utgör ett effektivt serviceorgan för näringslivet. Därför borde en handelssekreterartjänst inrättas i Moskva samt på något längre sikt även en i Warszawa. Behoven av ett ökat informationsutbyte och av permanenta utställningslokaler i de för handeln viktigaste huvudstäderna framhålls också. De östeuropeiska staterna har brist på kapital och valuta. Därför har erbjudande om krediter blivit ett väsentligt konkurrensmedel i handeln på Östeuropa. För att Sverige under 1970-talet skall kunna konkurrera med de länder som på olika sätt underlättar kreditgivning i handeln med Östeuropa är det, hävdar motionärerna, nödvändigt med åtgärder från myndigheternas sida för att öka möjligheterna för svenska företag att på liknande sätt erbjuda långa krediter. En annan åtgärd som enligt motionärerna skulle kunna ge resultat vore att på bilateral väg skapa ekonomiska garantier som skulle göra det möjligt för svenska företag att satsa på olika slags samarbetsformer, exempelvis s. k. joint ventures som blivit en inte ovanlig form för samarbete mellan östeuropeiska statsföretag och västföretag. En liberalisering av den svenska importkvoteringen beträffande varor från Östeuropa skulle vidare, säger motionärerna, indirekt kunna medföra positiva effekter för den svenska exporten till dessa länder. Sverige skulle sannolikt vinna på att i stället för kvoteringar eftersträva

generellt verkande begränsningar, vilket skulle eliminera den diskriminering som de speciella kvoterna innebär för östländernas del, eller också söka få till stånd frivilliga begränsningar. Det anförs slutligen att det som ett resultat av den beslutade överflyttningen av UD:s handelsavdelning till handelsdepartementet synes råda vissa oklarheter beträffande den förvaltningsmässiga ansvarsfördelningen när det gäller östhandeln. De aktuella problemen inom denna handel är av den arten att en splittrad ansvarsfördelning och en tungrodd ärendehantering bör undvikas.

Uppgifter i anslutning till motionen

Sveriges handel med de östeuropeiska länderna, exklusive Jugoslavien, uppgick 1972 till nära 3,3 miljarder kronor med en övervikt om ca 150 miljoner kronor för exporten. Utvecklingen av vår handel med Östeuropa under perioden 1962–1972 redovisas i de följande diagrammen. Utvecklingen av vår import från dessa länder har nära följt utvecklingen av vår totala import. Exporten till Östeuropa låg under de första åren av

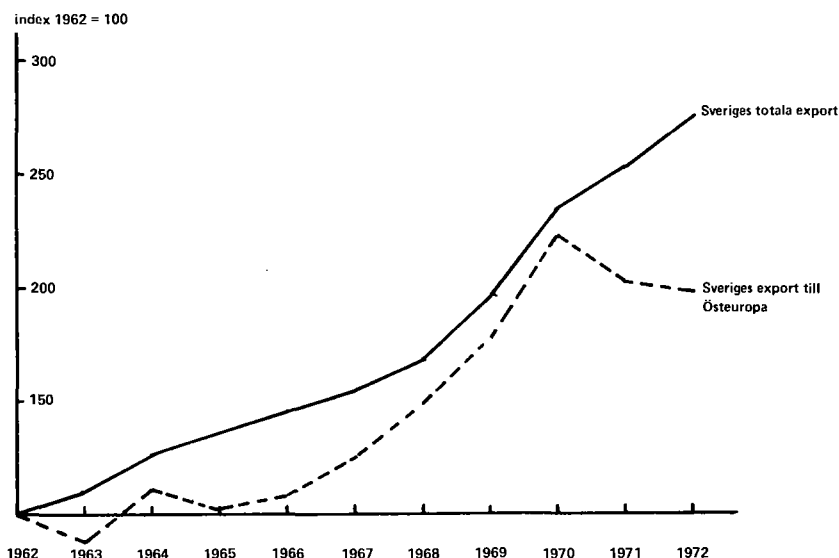

perioden på i stort sett oförändrad nivå. Åren 1967–1970 ökade exporten till Östeuropa betydligt snabbare än den totala exporten. Under de två senaste åren har, samtidigt som vår totala export fortsatt att öka, exporten till öststaterna minskat. Sveriges varuutbyte med Östeuropa

uppgår i dag till ca 4 % av det totala varuutbytet mot 4,8 % 1962.

Sveriges största handelspartner i Östeuropa är Sovjetunionen som 1972 svarade för ca 35 % av den svenska östhandeln. Därefter följer Polen, Östtyskland, Tjeckoslovakien, Ungern, Rumänien och Bulgarien. Handeln med Albanien är obetydlig. Under de senaste åren med en minskande östhandel har dock handeln med Polen och Rumänien ökat. Polen blev 1971 större handelspartner än Östtyskland.

Den svenska exporten till östländerna består främst av maskiner och apparater samt olika transportmedel, såsom lok och fartyg. Vidare säljer

Sverige bl. a. järn och stål, papper och pappersmassa samt malmer och kemiska produkter. Östländerna i sin tur exporterar till Sverige råvaror, bränslen och livsmedel.

Handelsutbytet regleras i normalfallet via särskilda handelsavtal, som gäller för en femårsperiod. I regel hålls dessutom varje år förhandlingar om de till avtalen knutna varulistorna, varvid särskilda årsprotokoll upprättas.

År 1965 genomförde Sverige ensidigt en omfattande liberalisering av importen från Östeuropa utom Östtyskland. Denna liberalisering medförde att i stort sett 75 % av importen från öststaterna frilistades, dvs. att det för denna import inte längre erfordrades någon svensk importlicens. Större delen av vår export till östländerna frilistades 1961.

År 1968 genomförde Sverige en ytterligare liberalisering av exporten till Östeuropa, med undantag av Östtyskland, avseende ett antal s. k. strategiska varor vilka föll under Natoembargot. Dessa varor kan nu utföras utan licens. Liksom importliberaliseringen har denna åtgärd

bidragit till att förenkla proceduren i den svenska östhandeln.

Samma år slöt Sverige ett avtal med Rumänien om ekonomiskt, industriellt och tekniskt samarbete. Därefter har motsvarande avtal träffats med Sovjetunionen, Polen, Ungern, Bulgarien och Jugoslavien. Med Tjeckoslovakien slöt Sverige 1971 ett avtal om tekniskt samarbete. Samarbetsavtalen torde på längre sikt bl. a. kunna leda till ett ökat varuflöde mellan avtalsparterna.

För att främja handeln med Tjeckoslovakien upprättades 1969 ett svenskt handelssekreterarkontor i Prag. År 1972 placerades en handelssekreterare även i Ungern (Budapest).

Särskilda kommittéer för främjande av handeln mellan Sverige och olika öststater har upprättats inom näringslivet med deltagande från import- och exportföretag, banker m. fl. Kommittéernas sekretariat är förlagda till Sveriges exportråd eller Sveriges grossistförbund. Dessa kommittéer ser som sin viktigaste uppgift att underlätta kontakten mellan svenska företag och institutioner och deras motsvarigheter i öst. Man ställer samman upplysningar om export- och importformaliteter och om leverans- och avsättningsmöjligheter samt publicerar handböcker. Kommittéerna följer också den ekonomiska utvecklingen i respektive östland och informerar om teknik för marknadsföring i båda riktningarna. För att lösa dessa uppgifter arrangerar man bl. a. informationsmöten, delegations- och kontaktresor, symposier och deltagande i mässor och utställningar. I fråga om Polen svarar en särskild svensk-polsk handelskammare för motsvarande aktiviteter.

Utvecklingen av Sveriges handel med olika länder i Östeuropa belyses genom följande tabeller med kommentarer samt diagrammet på s. 5.

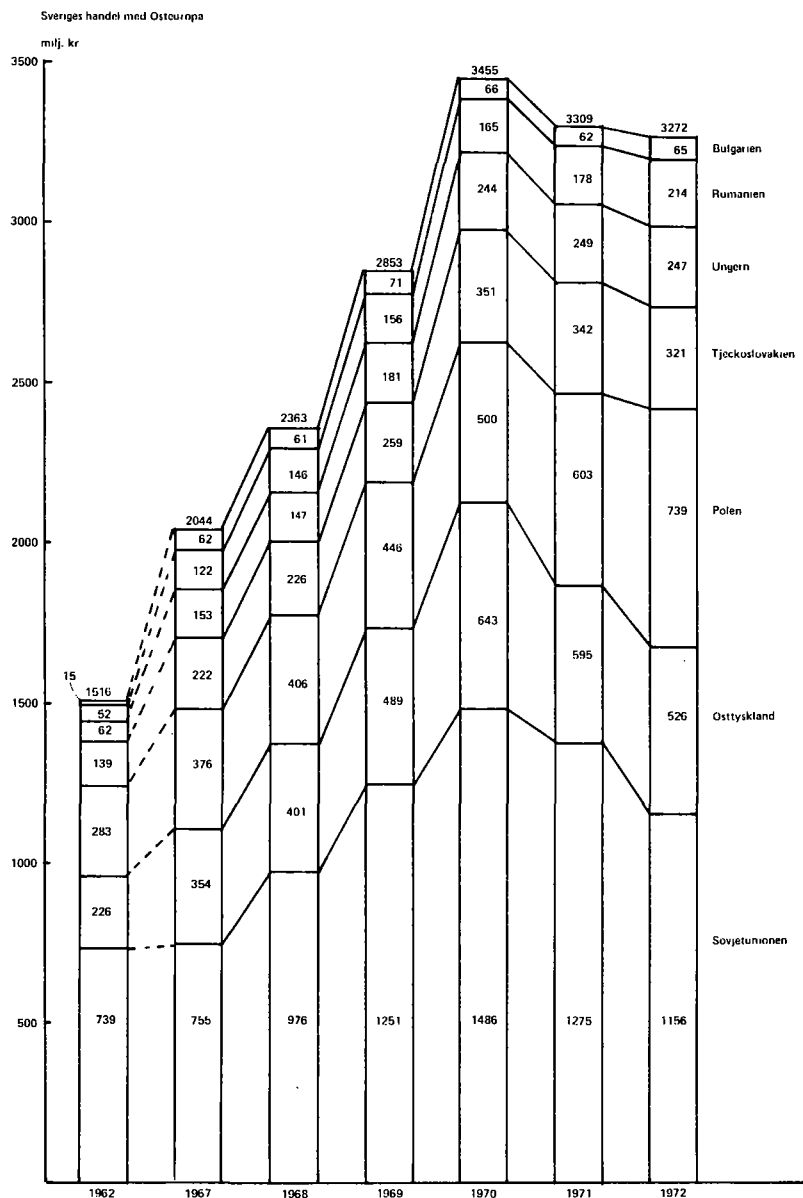
Sovjetunionen
milj. kr.

	1962	1967	1968	1969	1970	1971	1972
Export (fob)	408	303	423	575	680	443	397
Import (cif)	331	452	553	676	806	832	759
Summa handel	739	755	976	1 251	1 486	1 275	1 156
Handelsbalans	+77	-149	-130	-101	-126	-389	-362

Tabellen visar att omslutningen av den svensk-sovjetiska handeln under perioden 1962 -1972 ökade från 739 milj. kr. till 1 156 milj. kr. År 1972 var den 330 milj. kr. större. Endast 1962 och 1964 (ej redovisat i uppställningen) var exporten större än importen. Importen domineras av råvaror medan exporten till övervägande delen består av hel- eller halvfabrikat.

Polen
milj. kr.

	1962	1967	1968	1969	1970	1971	1972
Export (fob)	108	173	196	196	203	303	407
Import (cif)	175	203	210	250	297	300	332
Summa handel	283	376	406	446	500	603	739
Handelsbalans	-67	-30	-14	-54	-94	+ 3	+75

Omslutningen av handeln med Polen har under perioden 1962–1972 ökat från 283 till 739 milj. kr., dvs. med 456 milj. kr. eller med 161 %. Exporten ökade med 277 % och importen med 90 %. Exportökningen faller i huvudsak på de två senaste åren.

Östtyskland

milj. kr.	1962	1967	1968	1969	1970	1971	1972
Export (fob)	135	184	214	280	401	354	297
Import (cif)	91	170	187	209	242	241	229
Summa handel	226	354	401	489	643	595	526
Handelsbalans	+44	+14	+27	+71	+159	+113	+68

Omslutningen av handeln mellan Sverige och Östtyskland har under perioden 1962--1972 ökat med 133 %. Handeln var 1972 117 milj. kr. mindre än 1970, det hittillsvarande rekordåret. Sverige har under hela perioden haft exportöverskott.

Tjeckoslovakien

milj. kr.	1962	1967	1968	1969	1970	1971	1972
Export (fob)	70	113	106	106	186	187	158
Import (cif)	69	109	120	153	165	155	163
Summa handel	139	222	226	259	351	342	321
Handelsbalans	+ 1	+ 4	-14	-47	+21	+32	- 5

Omslutningen av den svensk-tjeckoslovakiska handeln har ökat med 131 % under perioden 1962--1972. Importen har under perioden ökat med 136 %, medan exporten ökat med 126 %.

Tidigare riksdagsbehandling av frågan

Samma motionärer väckte vid 1972 års riksdag en motion med samma innebörd. Utskottet konstaterade (NU 1972:28) att motionärerna aktualiserat en väsentlig fråga men hävdade att möjligheterna att öka Sveriges handel med Östeuropa kontinuerligt bevakas. Någon särskild utredning ansågs inte motiverad.

Riksdagen följde utskottet och avslog motionen.

Utskottet

Motionärerna hänvisar till de senaste årens utveckling av Sveriges handelsutbyte med de östeuropeiska länderna och hävdar att det finns skäl att befara en fortsatt negativ utvecklingstendens om inte ansträngningar görs att förbättra förutsättningarna för handelsutbytet. En skyndsam prövning begärs av vilka åtgärder som bör vidtas i detta syfte.

Olika åtgärder som överensstämmer med de av motionärerna framförda synpunkterna har vidtagits under de senaste åren. Den officiella handelsrepresentationen har förstärkts genom att handelssekreterarkontor inrättats i Prag och Budapest och genom att en speciell tjänst för bevakning av handelspolitiska frågor nyligen har inrättats vid ambassaden i Moskva. Genom tillkomsten av Sveriges exportråd har möjligheterna att på olika sätt understödja de svenska företagens exportansträngningar i Östeuropa ökat. En kontinuerlig bevakning av Sveriges handelsutbyte

med Östeuropa sker i första hand genom kommerskollegium. På departementsnivå pågår underhandlingar om svenskt köp av naturgas från Sovjetunionen i utbyte mot industrivaror. Som ett led i dessa förhandlingar och allmänt i försöken att åstadkomma vidgad handel gjorde industriministern under fjolåret ett besök i Sovjetunionen.

De samarbetsavtal som träffats med de östeuropeiska länderna är relativt nya och har hittills haft begränsad betydelse. Olika tecken tyder emellertid — enligt bedömningar på departementshåll — på att utvecklingstrenden är positiv. Importkvoteringen har successivt liberaliserats genom att kontingenterna höjts, och i de senast ingångna långtidsavtalen ingår som ett mål att begränsningarna skall vara avvecklade vid årsskiftet 1974–1975.

Den viktiga frågan om hur Sverige skall kunna öka sin handel med Östeuropa är enligt vad som framgår av den lämnade redogörelsen föremål för en omfattande bevakning. En särskild utredning enligt motionärernas yrkande ter sig därför inte motiverad.

Utskottet, som vill understryka vikten av att alla möjligheter att främja handelsförbindelserna med de östeuropeiska länderna tas till vara, finner alltså inte anledning att tillstyrka motionen utan hemställer

att riksdagen avslår motionen 1973:1514.

Stockholm den 20 februari 1973

På näringsutskottets vägnar

C. G. REGNÉLL

Närvarande: herrar Regnéll (m), Börjesson i Glömminge (c), Andersson i Örebro (fp), Andersson i Storfors (s), Gustafsson i Byske (c), Rask (s), Wirtén (fp), Blomkvist (s), Hovhammar (m), Svensson i Malmö (vpk), Gustafsson i Säffle (c), Jonsson i Husum (s), Häll (s), Pettersson i Lund (s) och fru Hansson (s).

Reservation

av herrar Börjesson i Glömminge (c), Andersson i Örebro (fp), Gustafsson i Byske (c), Wirtén (fp) och Gustafsson i Säffle (c), som anser att utskottets yttrande och hemställan bort ha följande lydelse:

Motionärerna hänvisar — — — (= utskottet) — — — i detta syfte.

De förväntningar som ställts på en vidgad handel med Östeuropa har inte infriats. Samtidigt som Sveriges handelsutbyte totalt sett fortsätter att öka minskar vårt handelsutbyte med de östeuropeiska länderna. En orsak till denna utveckling kan vara att de svenska företagen inte erhåller motsvarande samhällsstöd i sina exportansträngningar som företagen i andra västländer. Detta gäller särskilt på kreditområdet. Företag i flera

västliga industriländer kan genom statligt stöd åta sig kreditarrangemang som svenska företag inte kan ställa i utsikt. Utskottet delar motionärernas uppfattning att svenska företag måste ges motsvarande möjligheter för att de skall kunna konkurrera på samma villkor. En utbyggnad av den svenska officiella handelsrepresentationen är vidare angelägen. Härigenom skulle med förhållandevis begränsade kostnadsökningar för den svenska staten en väsentligt förbättrad service kunna ges till svenska exportföretag som vill etablera handelsförbindelser med Östeuropa eller stärka sin position där. En avveckling av den gällande importkvoteringen framstår också som en angelägen åtgärd för att förbättra handelsutbytet med de aktuella länderna. Med hänsyn till de speciella problem som är förknippade med östhandeln är det enligt utskottets mening nödvändigt med en nära samordning av de olika åtgärder som bör vidtas. För att utarbeta ett program för en samordnad insats på området synes en utredning av det slag som motionärerna föreslår vara lämplig.

Utskottet hemställer sålunda

att riksdagen med bifall till motionen 1973:1514 hos Kungl.

Maj:t begär att en skyndsam prövning sker inom berörda departement och verk av ytterligare åtgärder som bör vidtas för att främja Sveriges handel med Östeuropa.